

סקר מכוון המחקר של "דחף" בראשות ד"ר מינה צמח עמדות הציבור כלפי מתן פיצוי לקיבוצים ומושבים על שינוי ייעוד קרקע שעמדה לרשותם לעיבוד חקלאי

מטרת המחקר היתה לבחון את עמדות הציבור בנושא של מתן פיצוי לקיבוצים ולמושבים על שינוי ייעוד קרקע חקלאית שעמדה לרשותם לעיבוד חקלאי, אם הייעוד ישונה. לשם כך נבחנו הנושאים הבאים:

- העמדה בנושא כאשר היא מוצגת כדיון בין הקיבוצים והמושבים למינהל מקרקעי ישראל.
- העמדה בנושא כאשר מוצגות זו מול זו טענות בעד ונגד מתן הפיצוי.
- גובה הפיצוי שהציבור חושב שמוצדק לתת לחקלאים.
- האם יש לתת סכום ממוצע שווה לכל קיבוץ או מושב, או סכומים דיפרנציאליים לקיבוצים ולמושבים שונים, לפי ערך הקרקע שברשותם.

בנושא העמדות כלפי מתן פיצוי לחקלאים היה נוסח השאלה כזה:

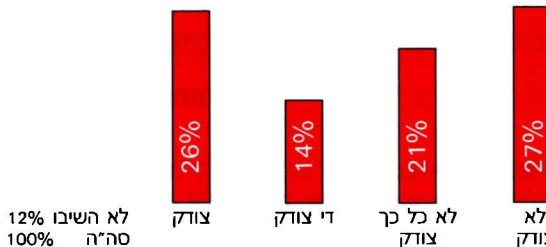
"הקרקעות שהקיבוצים והמושבים מעבדים לצורכי חקלאות, שייכות למעשה למדינה ולקרן קימת. כיום הקיבוצים והמושבים מנסים להגיע להסכם עם מינהל מקרקעי ישראל שקרקעות שלא ישמשו יותר לחקלאות יוחזרו למינהל, שישלם לקיבוצים ולמושבים פיצוי בסך 26 עד 28 אחוזים מהערך של הקרקעות שיוחזרו. הפיצוי יינתן לחקלאים תמורת ההפשרה של הקרקע והעובדה שהחזיקו בה ועיבדו אותה במשך עשרות שנים".
האם הסדר כזה נראה לך צודק או לא צודק.

כאשר הנושא הוצג כהתנגחות בין שני מחנות, נוסח השאלה היה:

"אחת הטענות כנגד מתן פיצוי לחקלאים היא כי אם תמומש ההצעה תהיה בכך העדפת סקטור אחד (החקלאים) שהוא בעל השפעה פוליטית, וזה יהיה בניגוד לעיקרון השוויון הקובע את זכותם של כלל אזרחי המדינה ליהנות מנכסי המדינה.
החקלאים טוענים, לעומת זאת, כי הקרקע הייתה ברשותם עשרות שנים בהן טיפלו בה ועיבדו אותה".
עם איזו משתי הטענות אתה מסכים עם זו שבעד או עם זו שנגד מתן פיצוי לחקלאים?

שאלה אחרת היתה:

"איזה אחוז מערך הקרקע המופשרת מגיע לדעתך כפיצוי לחקלאים?"

טבלה מספר 1:
עמדות כלפי מתן
פיצוי לחקלאים

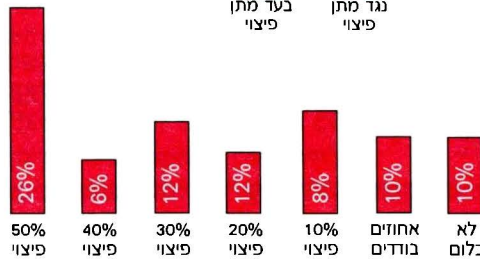
טבלה מספר 2: בעד ונגד מתן פיצוי

לא השיבו: 9%
סה"כ 100%

טבלה מספר 3: מהו גובה הפיצוי המתאים

לא השיבו: 16%
סה"כ 100%

מן הטבלאות עולה כי כף שיפוט הציבור נטתה כנגד מתן פיצוי לחקלאים. 40% אמרו כי צודק מול 48% שאמרו כי לא צודק. אולם כאשר הוצגו בפני המרואיינים שתי טענות נגדיות, התמונה מתהפכת. הכף נוטה משמעותית לטובת מתן פיצוי. 61% מסכימים עם הדעה בעד מתן פיצוי לעומת 30% שמסכימים עם הדעה נגד מתן הפיצוי.

לפער זה בין מימצאי שתי השאלות יתכנו שני הסברים:

- המרואיינים שינו את דעתם נוכח תוכן הטענות נגד מתן פיצוי.
- השאלה לא היתה מובנת למרואיינים.

מניתוחים צולבים בין תגובות המרואיינים לשאלות שונות עולה כי ההסבר הראשון הוא הנכון.

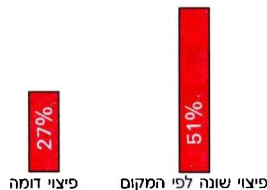
בפני המרואיינים הוצגה גם השאלה הבאה בנושא שעור הפיצוי המומלץ:

"מטבע הדברים, קרקעות באזורי מרכז הארץ יקרות יותר מקרקעות באזורים מרוחקים מהמרכז. האם לדעתך נכון שקיבוצים ומושבים הנמצאים באזורים שונים של הארץ יקבלו פיצוי דומה, או שכל אחד יקבל פיצוי יחסי לערך המופשר של הקרקעות שהיו ברשותו?"

להלן התפלגות התשובות: כשליש דיברו על 40% עד 50% מערך הקרקע; כרבע 30%-20% מערך הקרקע; קצת פחות מעשירית (8%) דיברו על פיצוי של 10% מערך הקרקע. חמישית מהציבור חושבים שיש לתת אחוזים בודדים או כלל לא.

טבלה מספר 4: פיצוי שונה או שווה

לא השיבו: 22%
סה"כ 100%

במסגרת הסקר רואיינו 504 אנשים, מידגם מייצג של האוכלוסייה הבוגרת בישראל. טעות הדגימה המירבית: 4.5% פלוס/מינוס.

העביר את נוסח עמדתו לידי שר האוצר בייגה שוחט, שר המשפטים יוסי ביילין ומ"מ שר הפנים חיים רמון. "וועדת מילגרום – מצגת שווא!" כתבו כל הגופים שהתאגדו לקראת דיוני בג"ץ ודיוני הצוות.

על נייר העמדה חתומים: ח"כ שלום שמחון מזכ"ל תנועת המושבים, וגברי בר גיל מזכיר הקיבוץ הארצי, אך אסור לשכוח כי הם לא לבד. במטה ההתיישבות חברים: תנועת המושבים, התאחדות האיכרים, התק"מ, הקיבוץ הארצי, מושבי הפועל המזרחי, משקי חירות בית"ר, העובד הציוני, הקיבוץ הדתי, משקי פאג"י, האיחוד החקלאי והמרכז החקלאי.

ואלה עיקרי הטענות של הנוגעים בדבר במכתב העמדה ששיגרו לשרים: "אחרי עיון מעמיק במצגת של ועדת מילגרום החלטנו להפנות את תשומת לבך לטעויות משמעותיות הקיימות בנתונים הכלכליים, "בעובדות ההיסטוריות", בניתוח הכלכלי והחברתי וחמור לא פחות – בהבנת ולימוד הבסיס המשפטי הרלבנטי.

"יו"ר הוועדה, אשר דחה בציניות את הפניות החוזרות ונשנות לקיום הליך מעמיק ושיטתי של איסוף נתונים, השוואת מצב החקלאים לסקטורים אחרים של חוכרים ולימוד הרקע ההיסטורי-משפטי וכדומה, הניח לפניכם מצגת שטחית, מטעה, מסולפת ומוטעה. לא יעלה על הדעת כי עמדת הממשלה בעניין הנוגע לגורלם האישי, קניינם (ואפשרות רישושם) של מאות אלפי אזרחים תבסס על מצג שאין בו ממשלה ואין בו רצון לרדת לחקר העובדות והאמת".

הכותבים תוקפים את הנתנים הכלכליים והמשפטים שהיו בסיס לעבודת הוועדה, שוללים את כניסת הוועדה להיבטים חברתיים, טוענים להתייחסות חלקית ומוטה, לדבריהם, בתחרות בין העיר לכפר, אומרים כי הוועדה "מחקה עשרות שנים מההיסטוריה" ובהן החלטת המינהל מספר 1, וכן שהיו טעויות בשיטות החישוב שהוצגו על ידי הצוות".

לסיכום קובע נייר העמדה: "המצגת שהעבירה וועדת מילגרום, וקרוב לודאי גם הדרו"ח שייצא תחת ידה, פסולים מבחינה מוסרית, שכן החומר לא נכתב בידיים נקיות. אין תוקף אמיתי לוועדה, אשר התערערה מקצועית תוך כדי עבודתה, לאחר

שחברים מרכזים בה פרשו או עומדים לעזוב את תפקידם. עבור מאות אלפי אזרחי המדינה שאלת הקרקעות היא שאלה כלכלית, חברתית ותרבותית. זוהי הווייה מלאה. הקלות הבלתי נסבלת שבה התמודדה הוועדה עם הנושא וקלות הנפת הגרון על הסקטור היחיד בישראל שעבורו האדמה היא בית מעוררים תהיות קשות לגבי התנפצות המרכיב הערכי בחברה הישראלית. אם ממשלת ישראל מתכוונת ברצינות לפתור אחת ולתמיד את נושא הקרקעות, צריכה היא להטיל את המשימה על קבוצה מקצועית ומאוזנת בעלת תפיסה חברתית וכלכלית מקיפה, שלא תהיה נגועה ב"פוליטיזציה" ולא תחליט מראש לגדוע במחי יד את זכויות החקלאים על הקרקע. לאור כל זאת, אנו קוראים לבטל את ועדת מילגרום ולהקים ועדה מקצועית מאוזנת וחדשה."

אם תיכתבנה ותתקבלנה המלצות ועדת מילגרום אם לא, דבר אחד ברור — שדה המערכה על הנכס הקרקעי החקלאי הרב והפיצוי תמורתו — עובר למגרש הבג"צ וככל הנראה שם גם תוכרע השאלה: האם, כפי שטוענת הקשת המזרחית הדמוקרטית, ראוי שכל אזרחי המדינה יהיו בעלי זכויות שוות, או שיש בישראל אזרחים יחודיים שזכויותיהם שוות יותר. הרבה יותר.